Keski-Suomen TE-toimisto
PL 400
40100 JYVÄSKYLÄ

Eduskunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ja eräistä siihen liittyviksi laeiksi (HE 210/2016)

Esityksen tarkoituksena on nopeuttaa työn vastaanottamista ja lyhentää työttömyysjaksoja tiukentamalla työttömien velvollisuutta hakea tarjottua työtä ja velvollisuutta osallistua työllistymisedellytyksiä parantaviin aktiivitoimenpiteisiin työttömyysetuuden menettämisen uhalla. Muutoksilla korostetaan työttömyysetuuden vastikkeellisuutta ja työttömän velvollisuutta hakea työtä ja parantaa edellytyksiään työllistyä.

Keski-Suomen TE-toimisto suhtautuu myönteisesti luonnoksen esityksiin.

Alueellinen liikkuvuus

Työssäkäyntialueen määritelmä poistuisi työttömyysturvalaista, mutta määritelmästä säädettäisiin edelleen julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa. Henkilöllä olisi jatkossa pätevä syy kieltäytyä vastaanottamasta tarjottua työtä, jos hänen päivittäisen työmatkansa kesto ylittäisi kokoaikatyössä keskimäärin kolme tuntia ja osa-aikatyössä keskimäärin kaksi tuntia. Samoin henkilöllä olisi pätevä syy erota työstä kolmen kuukauden kuluessa työsuhteen alkamisesta, jos päivittäisen työmatkan kesto ylittää em. tuntimäärät. Henkilön edellytettäisiin käyttävän omaa tai hänen perheensä käytössä olevaa autoa myös nykyisen työssäkäyntialueen ulkopuolelta tarjotun työn työmatkoihin. Oman auton hankkimista ei edelleenkään edellytettäisi.

Työssäkäyntialueen määritelmän poistaminen työttömyysturvalaista yhdenmukaistaa säännöksiä ja vähentää hallinnollista työtä liittyen työttömyysturvan käsittelyyn. TE-toimiston kannalta säännöksiin on edelleen jäämässä joitakin ongelmakohtia. URA-tietojärjestelmään on mahdollista merkitä, että työnhakijalla on auto käytettävissä. Esityksessä puhutaan omasta tai perheen käytössä olevasta autosta. Entä jos työnhakija kieltäytyy tarjotusta työstä vedoten siihen, että auto on perheenjäsenen käytössä esimerkiksi työ- tai koulumatkoja varten? Miten tarkasti perheen yhteisen auton käyttöä on tarkoituksenmukaista tutkia; pitääkö työnhakijan esittää esimerkiksi selvitys siitä, missä perheenjäsen on työssä tai opiskelemassa ja voisiko perheenjäsen siirtyä käyttämään julkista liikennettä oman auton sijasta? Entä jos työtarjouksen selvittämisen yhteydessä ilmenee, että auto ei olekaan enää käytettävissä, jos esimerkiksi auto on myyty pois tai rikkoutunut? Onko työnhakija velvollinen pitämään omat työnhakutietonsa

ajan tasalla myös auton käyttömahdollisuuden osalta? Myös työmatkoihin käytettävän ajan luotettava mittaaminen voi olla ongelmallista.

TE-toimisto toivoo, että näihin ongelmakohtiin otetaan kantaa Työ- ja elinkeinoministeriön ohjeessa TE-toimiston tehtävistä työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanossa. TE-toimisto toteaa myös, että työn vastaanottamisvelvollisuuden ulkopuolelle jäävät edelleen ne sadat keskisuomalaiset työnhakijat, jotka asuvat haja-asutusalueella julkisen liikenteen ulottumattomissa ja ilman oman auton käyttömahdollisuutta.

Työstä kieltäytyminen

Työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen 90 päivän ajalta, jos hän kieltäytyy työstä, johon hänet on valittu. Työstä kieltäytymisen perusteella asetettava korvaukseton määräaika aiheuttaisi työttömyysetuuden menettämisen 30 päivän kuluttua työstä kieltäytymisestä. Korvauksettomasta määräajasta aiheutuvan taloudellisen haitan voisi välttää tai sitä voisi vähentää hakeutumalla muuhun työhön tai osallistumalla palveluun. Lomautetuille korvaukseton määräaika asetettaisiin alkamaan nykyistä vastaavasti työstä kieltäytymisestä lukien. Tulo- ja kuluvertailua sovellettaisiin jatkossa ainoastaan osa-aikatyöstä kieltäytymiseen, ja ammattitaitosuojan aikana myös kokoaikatyöstä kieltäytymiseen.

TE-toimisto pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavina. Aiempaa pitkäkestoisempi korvaukseton määräaika tilanteessa, jossa henkilö kieltäytyy työstä, johon hänet on jo valittu, on perusteltu uudistus. Korvauksettoman määräajan alkamisella vasta 30 päivän kuluttua työstä kieltäytymisen ajankohdasta on kannustava vaikutus: se aktivoi työnhakijaa hakemaan omatoimisesti työtä tai osallistumaan työllistymistä edistäviin palveluihin. Jotta korvauksettoman määräajan alkamisajankohdan siirtämisellä eteenpäin olisi tosiasiallista aktivoivaa vaikutusta, pitäisi TE-toimistojen pystyä käsittelemään työttömyysturva-asiat entistä nopeammin. Työnhakijalla on 14 vuorokautta aikaa vastata häneltä työstä kieltäytymisestä pyydettyyn selvitykseen ja TE-toimiston tulee antaa työvoimapoliittinen lausunto 30 päivän kuluessa siitä, kun hakija on toimittanut lausunnon antamiseksi tarpeellisen selvityksen. Vaikka lausunto annettaisiin näiden määräaikojen puitteissa, on korvaukseton määräaika silti saattanut jo alkaa, ennen kuin työnhakija saa siitä tiedon.

Ammattitaitosuoja

Työ- ja elinkeinotoimistolla ei olisi mahdollisuutta poistaa ammattitaitosuojaa.

Vaikka mahdollisuus ammattitaitosuojan poistamiseen olisi ollut perusteltu muutos niissä tilanteissa, joissa työnhakijan oman alan työtä ei olisi tarjolla ammattitaitosuojan voimassaoloaikana, TE-toimisto katsoo, että muutos aiempaan hallituksen esitykseen on kannatettava. Käytännön vaikutukset olisivat jääneet vähäisiksi ja ammattitaitosuojan poistamiseen liittyvät menettelyt olisivat vaatineet yksityiskohtaista ohjeistusta.

Osallistuminen aktiivitoimenpiteisiin

Työnhakija menettäisi oikeutensa työttömyysetuuteen kieltäydyttyään ilman pätevää syytä hänelle tarjotusta työttömyysturvalaissa tarkoitetusta työllistymistä edistävästä palvelusta, vaikka osallistumisesta palveluun ei olisi sovittu työllistymissuunnitelmassa. Seuraamussäädöksen soveltamisalaa laajennettaisiin kattamaan myös muut kuin

julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa tarkoitetut työ- ja elinkeinotoimiston järjestämät työllistymistä edistävät palvelut. Edellytyksenä säännöksen soveltamiselle olisi, että kyse on palvelusta, jonka tavoitteena on työnhakijan työllistymisedellytysten parantaminen. Korvaukseton määräaika voitaisiin asettaa, jos palvelun järjestämisestä säädetään laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta tai jos palvelu olisi verrattavissa siinä säädettyyn palveluun. Palvelun tulisi olla TE-toimiston järjestämää; tällä tarkoitettaisiin myös ulkopuoliselta palveluntuottajalta hankittua palvelua. Jotta korvaukseton määräaika voitaisiin asettaa, toimenpiteeseen osallistumisen olisi TE-toimiston arvion mukaan oltava kohtuullista.

TE-toimisto katsoo, että palveluihin osallistumisen aiempaa laajempi velvoittavuus nopeuttaa työnhakijoiden osallistumista palveluihin ja tehostaa palveluprosesseja. Vaikka lähtökohtana on edelleen, että työnhakijalle järjestettävistä palveluista sovitaan työllistymissuunnitelmassa, työllistymissuunnitelmassa sopiminen ei enää ole välttämätön, jotta palvelu katsotaan velvoittavaksi, kun työ- ja elinkeinotoimisto tai muu palveluntuottaja on tarjonnut palvelua työnhakijalle. Sinänsä laajempi velvoittavuus ilman, että palveluihin osallistumisesta on sovittu työllistymis- tai vastaavassa suunnitelmassa, on oikeansuuntainen uudistus velvoittavuuden lisääntymisen näkökulmasta.

Velvoittavuuden laajeneminen muihinkin kuin työttömyysturvalaissa lueteltuihin työllistymistä edistäviin palveluihin niin, että palvelusta ei sovita työllistymis- tai vastaavassa suunnitelmassa, lisää työttömyysturvakäsittelyyn liittyvää työtä TE-toimistossa. Se, ettei työllistymissuunnitelmassa enää välttämättä tarvitse sopia palvelusta, ei vähennä TE-toimiston työmäärää. Työttömät työnhakijat kontaktoidaan vuonna 2017 kolmen kuukauden määräajoin.

Pykälä 12 ei ole täysin yksiselitteinen. Perusteluissa todetaan, että pykälän 2 momentin 2 kohtaa sovellettaisiin esimerkiksi työ- ja elinkeinotoimiston hankkiessa työnhakijalle palveluja, joiden sisältöä ei ole tarkasti yksilöity, vaan palvelun tuottaja räätälöi palvelun työnhakijan palvelutarpeen perusteella. Ostopalvelut voivat täydentää työ- ja elinkeinotoimiston järjestämisvastuulla olevien palveluiden valikoimaa. Lisäksi ne tarjoavat mahdollisuuden tarjota uusia palveluita. Tämä herättää seuraavia kysymyksiä: Mitkä palvelut rinnastuvat työllistymistä edistäviksi palveluiksi? Tulevatko esimerkiksi kuntien työllisyyspalvelut ja erilaiset hankkeet jatkossa velvoittaviksi, jos TE-toimisto on sopinut asiakkaiden ohjaamisesta ko. palveluihin? Vai koskeeko tämä vain sellaisia palveluita, joita TE-hallinto kilpailuttaa ja hankkii ostopalveluina?

Jos palveluita ei määritellä riittävän yksiselitteisesti, se lisää vaikeita harkintatilanteita kieltäytymistapauksissa: onko työnhakijalle tarjottu palvelu verrattavissa laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta säädettyyn palveluun? Kaikki TE-toimiston järjestämät palvelut (ml. ulkopuoliselta palveluntuottajalta hankitut palvelut) on työnhakijoiden tasapuolisuuden turvaamiseksi jatkossa linjattava joko työnhakijaa velvoittaviksi tai ei-velvoittaviksi.

Maahanmuuttajille tarjottavat palvelut

Kotoutujien alkukartoitus rinnastettaisiin työllistymissuunnitelman laatimiseen tai tarkistamiseen. Työnhakija menettäisi siten oikeutensa työttömyysetuuteen suunnitelman laatimistilaisuuteen saapumatta jäämisestä vastaavasti, jos hän ilman pätevää syytä jättää saapumatta kotoutumisen edistämisestä annetun lain tarkoittamaan alkukartoitukseen. Jos henkilö kieltäytyy alkukartoituksesta, hän menettäisi oikeutensa

työttömyysetuuteen suunnitelman laatimisesta kieltäytymistä vastaavasti. Työnhakijalle, joka kieltäytyy kotoutumisen edistämisestä annetun lain 22-24 §:ssä tarkoitetusta työttömyysetuudella tuetusta opiskelusta tai ilman pätevää syytä keskeyttää opinnot, asetettaisiin 60 päivän määräaika.

Ehdotetut muutokset ovat kannatettavia. Kotoutumistoimenpiteisiin osallistuminen on tärkeää, jotta kotoutujat pääsevät nopeammin työelämään ja koulutukseen. Toisaalta Keski-Suomen TE-toimiston näkökulmasta ehdotetut muutokset näyttäytyvät tässä vaiheessa vähäisinä. Keski-Suomessa ei ole ollut juurikaan asiakkaita, jotka eivät saapuisi alkukartoitukseen, vain 1-2 asiakastilannetta/vuosi. Keski-Suomessa on myös ollut erittäin harvinaista, ettei maahanmuuttaja-asiakas aloittaisi kotoutumista edistävää koulutusta heti siihen päästessään.

Muuta

Työttömyysturvalakiin ehdotetut muutokset ovat pääosin kannatettavia. TE-toimisto pitää tarpeellisena, että muutosten käytännön vaikutuksia avataan tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön ohjeessa TE-toimiston tehtävistä työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanossa. Todennäköistä on, että työttömyysturva-asioita tulee selvitettäväksi muutosten vaikutuksena jonkin verran aiempaa enemmän, sillä säädösten toivotut ohjausvaikutukset realisoituvat hitaasti työttömien työnhakijoiden menettelyyn.

TE-toimiston näkemyksen mukaan työttömyysturvalain kokonaisuudistus olisi tarpeellinen uudistus. Nykyinen työttömyysturvalaki on varsin monimutkainen, byrokraattinen ja tulkinnanvarainen yksittäisissä työttömyysturvatilanteissa. Työttömyysturvalain tulkinta vie huomattavasti määrin TE-toimiston asiantuntijoiden työaikaa työnvälitykseltä sekä asiakkaiden kontaktoinnilta ja ohjaukselta kohti työmarkkinoita.

Työttömyysturvan käsittelyn siirtäminen maksajien tehtäväksi on selvittelyssä. Jos tämä ei toteudu, Keski-Suomen TE-toimiston kannattaa työttömyysturvatehtävien keskittämistä asiantuntijalausuntojen osalta TE-hallinnon sisällä.

Kehittämispäällikkö Pirjo Raittila-Parkkinen